

Hermeneutika – význam

Ladislav Hejdánek

jedná se o část původního dokumentu:

[2006](#)

- ♦ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 20. 2. 2006
- ♦ philosophical diary – record, Czech, origin: 20. 2. 2006

Hermeneutika – význam

Hermeneutika je významná filosofická disciplína (není to tedy pouze metoda), ale není to v žádném případě filosofie celá; vedle hermeneutiky jsou tu velmi významné filosofické disciplíny jiné, které se soustřeďují na to, co je (a má být a musí být) interpretováno jako *celá* skutečnost. To úzce souvisí s tím, že samo myšlení (a necháme stranou, že to není záležitost, která by se na myšlení omezovala) se vyznačuje tzv. intencionalitou, což znamená ovšem víc, než se obvykle připomíná, totiž že k němu náleží jak „myšlení myslící“, tj. myšlení jako akt, jako výkon (cogitatio cogitans), tak myšlení myšlené, tj. myšlení, které se vztahuje ke svým vlastním výkonům jakoby z distance, tj. dalším výkonem, dalším aktem myšlení (tj. v reflexi). A právě díky tomuto myšlení, které se ve svých aktech zabývá jinými akty myšlení (svými nebo cizími), tj. díky reflexi, si můžeme náležitě uvědomovat, že vlastním cílem myšlení je ovšem něco jiného než myšlení, tedy něco, co chceme myslet, co někdy lépe a jindy hůře myslíme, a také co můžeme (nebo eventuelně nemůžeme) myslet (případně co je myslitelné a co není myslitelné). A nesmíme také zapomínat, že když uvažujeme o tom (myslíme na to), co už není jen naše myšlení, ale co je tím myšleným mimo myšlení, „vně“ myšlení, za jeho „hranicemi“, mimo jeho „sféru“ (nazvěme to prozatímne „věcí, tedy „res cogitata“, abychom se vyhnuli zavedenému, ale matoucímu termínu „předmět“, „objekt“, přičemž víme, že i termín „věc“ je historicky velmi zatížen, takže jsme si dnes – na rozdíl např. od takového Descarta – velmi vědomi, že člověka, ale vlastně ani zvíře atd. nemůžeme legitimně považovat za „věc“). Hermeneutika tedy není pouhou (sebesofistikovanější) metodou již proto, že při každém pokusu o interpretaci nějakého fenoménu (a tím ovšem nemusí nutně být pouze nějaký text nebo vůbec slovní formulace, ale cokoli, co nám jakoby „dává nějaký smysl“ a tak se tedy oním fenoménem „stává“) musíme obezřetně, ale nezbytně, neodkladně a nezastupitelně soustředit svou pozornost jak na subjektivní (eventuelně i subjektivní) aspekt, ale vždycky také na ono vposledu „míněné“, které na žádnou „subjektnost“ (ani „subjektivitu“) nelze převést ani z ní odvodit.

Význam hermeneutiky je dnes obdobný významu logiky už v době klasické řecké filosofie, zvláště pak po Aristotelovi, ale zejména v době středověku a tehdejších scholastických diskusí (dokonce by se dalo uvažovat o tom, že logika je význačnou součástí či složkou hermeneutiky). Tak jako byla logika původně (Aristotelem) chápána jako pouhý nástroj a nebyla tedy považována za filosofickou disciplínu, ale posléze se stala jakoby (ovšem jen v jistém smyslu) základní „vědou“, bez níž se nemohou obejít žádné vědy jiné, tak vznikla v moderní době hermeneutika zase spíše jako „nástroj“, dnes je sice silně zdůrazňována, takže téměř supluje za filosofii (což je ovšem usnadněno tím, že filosofie a filosofičnost jsou těžce relativizovány a jejich kontury dost rozmazány). Jde vlastně o speciální (odbornou) disciplínu, která postupně rozšiřuje terén svých výzkumů a aplikací na další a další obory a která nejspíš posléze pronikne všude, dokonce do takových oborů, jako jsou přírodní vědy a dokonce matematika (což je zatím jen odhad do budoucnosti). „Odbornou“ čili „speciální“ disciplínou se stává tím, že se – podobně jako ostatní „vědy“ – vzdává svého vztahu k „celku“ (a k celkům). Hermeneutiku samostatně nezajímá to, k čemu se třeba nějaký text vztahuje (a co není součástí tohoto vztahování), nýbrž zůstává jen u tohoto vztahování samého, a pouze z něho se pokouší interpretovat, jakými prostředky toto vztahování pracuje a co tím vztahováním ustavuje, konstituuje, jakožto svůj vlastní výkon, svou vlastní aktivitu. Hermeneutika se vyhýbá (a to z celkem pochopitelných důvodů) přístupu a analýze čehokoli, co by muselo být chápáno jako něco jiného než součást či složka aktu intendování a co by bylo třeba objasnit v jeho samostatnosti a (s výjimkou aktu ustavení) svébytnosti a dokonce jakési „nezávislosti“ na takovém „výkonu“. – Ne že by to fakticky mohl jakýkoli hermeneutik pominout nebo obejít; jde mi o to, že všude, kde nějak přejde k tomu, čemu se říká „intencionální předmět“ (a co ovšem – to je třeba hned připomenout – vůbec charakter „předmětu“ nemusí mít, i když zajisté může), dělá to za hranicemi své vlastní kompetence (a zejména filosoficky). A každý odborník, který se zabývá něčím, co je za hranicemi jeho odborné kompetence (a respektování hranic odbornosti a její kompetence jsou velmi důležité pro skutečnou „vědeckost“ jeho přístupu a postupu), přechází do diletování, pokud není náležitě filosoficky vyzbrojen. A pokud takovou – od odborných kompetencí zásadně odlišnou – kvalifikaci má, přechází k „amatérství“, pokud rozdíl mezi diletantismem a amatérstvím chápeme jako rozdíl mezi myšlenkovým postupem

člověka, který neví, že neví, a člověka, který sice rovněž neví (s poslední jistotou), ale ví, že to neví (a především dovede rozpoznat, kdy ví a zná, a kdy neví a nezná).

(Písek, 060220-2.)